

Het botanisch jaar 2022

Johan Vos

De openingszin uit het jaarverslag van 2021 is even zo zeer van toepassing op 2022. Na een fris voorjaar met wollen mutsen en wanten tijdens onze eerste plantensoektocht in april, via een hete, extreem droge zomer naar een najaar met zomerse temperaturen. Begin dit jaar speelde corona maatregelen ons nog parten. We hebben er voor gekozen om ook nu weer in tweetallen op pad te gaan. Tilly en Marian, Joke en Marja, Tilly en Johan, Anne en Lucas en Fred en Henk namen de plantengroei meerdere keren in de uitgekozen Km2's op. Zelf hebben Tilly en ik dit jaar met 5 bezoeken de flora in de meest centraal gelegen Km2 geïnventariseerd. Deze inspanning leverde ons 315 soorten op. Op zaterdag 3 september hebben we in dezelfde Km2 onze jaarlijkse stadsplantendag georganiseerd.

Maar we zijn ook op een aantal zaterdagen, met z'n allen het veld in getrokken. Daarnaast zijn we twee keer buiten Zoetermeer op plantenexcursie geweest, de eerste keer op 25 juni naar het Kennemerstrand bij IJmuiden en de tweede keer op 23 juli naar het blauwgrasland rond Meije. Vanwege het "Nieuwe strepen" zijn we op 7 juli een slecht onderzochte vierkante kilometer Zuidbuurt bij Zoeterwoude gaan strepen.

Koude handen en voeten op 2 april 2022

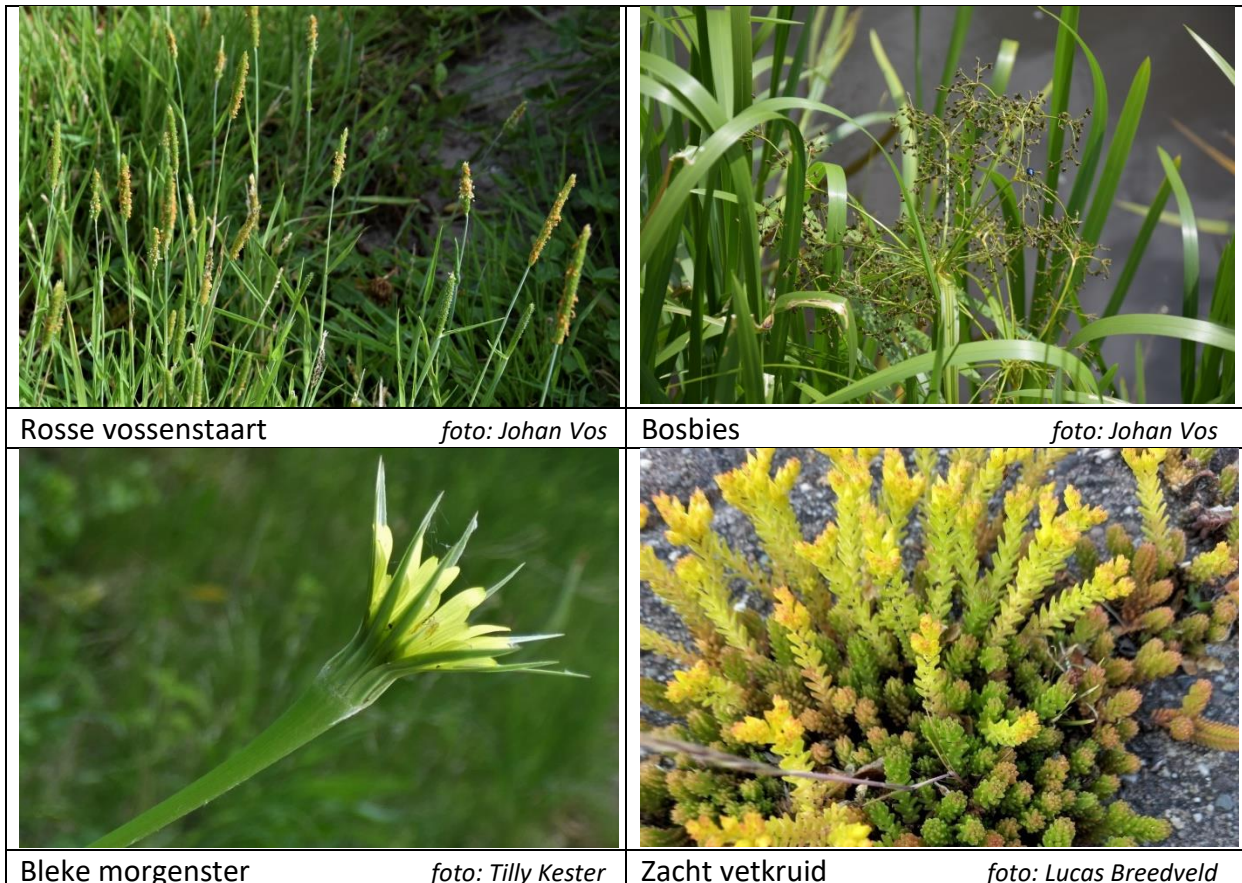
foto: Joke de Ridder

Buiten het opwarmend klimaat zijn er ook altijd maatschappelijke trends die van grote invloed zijn op de samenstelling van onze stadsflora. Zo komen we regelmatig resultaten van het uitzaaien van zogenaamde “bijenmengsels” tegen met voor bijen aantrekkelijke exoten en/of cultuurvariëteiten van inheemse soorten. Voorbeelden zijn Perzische klaver (*Trifolium resupinatum*), Inkarnaatklaver (*Trifolium incarnatum*), Bijenvoer (*Phacelia tanacetifolia*) Vlas (*Linum usitatissimum*) e.d.

Bij een planteninventarisatie rond het nieuwe station Lansingerland-Zoetermeer kwamen we soorten als Karthuiser anjer (*Dianthus carthusianorum*), Beemdkroon (*Knautia arvensis*), Wondklaver (*Anthyllis vulneraria*) en Sikkelklaver (*Medicago falcata*) tegen. De spontaniteit van voorkomen van dit type soorten in Zoetermeer staat vrijwel nooit ter discussie. Dat geldt wel voor nauwelijks opvallende ganzenvoeten en bijzondere grasjes. Toch is het mijns inziens van groot belang om ook van de resultaten van deze zaai-activiteiten verslag te doen.

	
<p>Perzische klaver <i>foto: Johan Vos</i></p>	<p>Sikkelklaver <i>foto Lucas Breedveld</i></p>
	
<p>Beemdkroon <i>foto Johan Vos</i></p>	<p>Wondklaver <i>foto: Johan Vos</i></p>

Ook dit jaar leverde weer een flink aantal nieuwkomers op waaronder Roze vossenstaart (*Alopecurus aequalis*), Riviertandzaad (*Bidens radicans*), Bosbies (*Scirpus sylvaticus*), Bleke teunisbloem (*Oenothera oehikersii*), Kruidende wisselbloem (*Phyla nodiflora*), Bleke morgenster (*Tragopogon dubius*), Muurzeepkruid (*Saponaria ocymoides*), een speciaal schaafsstrotyp (*Equisetum hyemale var. affine*) en Zacht vetkruid (*Sedum sexangulare*), de laatste waarschijnlijk een gevalletje “dakvluchteling”.

De onbedwingbare neiging van de gemeente om de overvloedige verharding plantenvrij te maken en te houden steekt ook regelmatig de kop op. De gemeentelijke inspanning op dat punt kan per collegeperiode, per jaar en per wijk variëren. Het vervangen van verharding door groen is natuurlijk een slimmere en milieuvriendelijker manier die veel beter past in de huidige tijd. Je kunt natuurlijk ook die ongewenste planten gewoon “stoeplantjes” noemen en ze vervolgens laten staan en bewonderen, zoals ze dat in Leiden doen. Ook kan de gemeente zelf het goede voorbeeld geven met het zogenaamde tegelwippen.

Naast de nieuwkomers hebben we ook van een aantal zeer zeldzame soorten nieuwe groeiplaatsen ontdekt. Wat de voegenvullers betreft vielen nieuwe groeiplaatsen van Vroeg havikskruid (*Hieracium **similatum***) in het stadscentrum op. Ook Rode schijnspurrie (*Spergularia rubra*) dook dit jaar op een aantal ruimtelijk verspreide groeiplekken op. Postelein (*Potulaca oleracea*) kennen we als een warmteminnende perronbewoner maar in

deze warme nazomer vonden we haar ook op een aantal groeiplekken in de wijken, soms zelfs bloeiend. Verder viel op dat op steeds meer stenige plekken Klein Liefdegras (*Eragrostis minor*) verschijnt, vroeger een zeldzame soort die nu snel algemeen wordt in Zoetermeer. Opvallend is ook dat dit jaar op verschillende plekken Kaal breukkruid (*Herniaria glabra*) is waargenomen. Een tot nu toe uiterst zeldzame verschijning.

In 2008 hebben we op een parkeerplaats in het centrum van Zoetermeer Klein fakkelgras (*Rostraria cristata*) voor het eerst waargenomen. Daarna leek zij weer van het Zoetermeerse toneel te zijn verdwenen, tot Tilly haar op 1 juni van dit jaar in Seghwaert (Azaleapark) aantrof! Terug van weggeweest dus.

Sinds vorig jaar komen ook steeds vaker waarnemingen binnen van Groot sneeuwkllokje (*Galanthus elwesii*). Het zoekbeeld is nu blijkbaar helder bij velen van ons.

Een soort die we vrijwel nooit in het centrum van Zoetermeer zien is Watertorkruid (*Oenanthe aquatica*), een soort die waarschijnlijk met de aanvulgrond voor de oevers van de Delftsewallen is meegelift. Of dat ook geldt voor het Boskruiskruid (*Senecio sylvaticus*), dat we op een aantal plaatsen in hetzelfde gebied ontdekten, is de vraag. De ontdekking van Blauw walstro (*Sherardia arvensis*) in het van Tuyllpark was een verrassing. We kennen deze soort alleen van één groeiplaats op de begraafplaats aan de Hoflaan.

Ook verschenen dit jaar een tweetal in Zoetermeer zeldzame ganzenvoeten. In het nieuwe groen bij station Lansingerland was dat de Welriekende ganzenvoet (*Dysphania ambrosioides*), een soort die opvalt door zijn sterke citroengeur. En in Oosterheem was dat de Liggende ganzenvoet (*Dysphania pumilio*), een soort die op 8 november door Tilly werd waargenomen. Maar in tegenstelling tot wat de naam suggereert, presenteerde de soort zich in opgaande vorm!

Welriekende ganzenvoet foto: Lucas Breedveld

Liggende ganzenvoet (detail) foto: Tilly Kester

Tot slot meldde Reinier Gillissen op 3 oktober een grote groeiplaats van Straatwolfsmelk (*Euphorbia maculata*) op een vlonder bij het Bowlingcentrum in het Westerpark. Deze stedelijke nieuweling heeft recent Zoetermeer ontdekt en duikt nu op allerlei uiteenlopende groeiplaatsen op.

Dit jaar trok een waarneming van Grote klit (*Arctium lappa*) op Waarneming.nl onze aandacht. In Zoetermeer kennen we de Gewone (*Arctium minus*) klit als een algemeen voorkomende, veelvormige soort. De Zoetermeerse klitten vallen o.a. op door de hoogte die ze kunnen bereiken, soms tot wel 2.50 m. Ook hebben we in 2016 in het Buytenpark klitten gevonden die een opmerkelijke overeenkomst vertonen met de Donzige klit (*Arctium tomentosum*). De klittenskundige in ons land was echter niet overtuigd dus werd deze soort een zogenaamde wachtkamersoort.

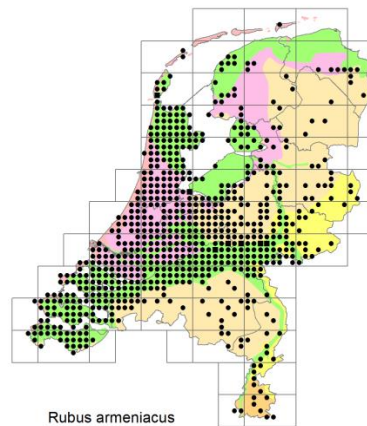
De Grote klit ken ik zelf vrij goed uit het grote rivierenlandschap van Oost-Nederland. Dit jaar meldde Kirsten van der Hulst op 14 juli een Grote klit in de wijk Driemanspolder. Deze waarneming werd door de validator van Floron op basis van de hier bijgevoegde foto gevalideerd. Toen ik de verspreiding van deze soort op Verspreidingsatlas bekeek zag ik dat de soort oprukt in noordelijke richting. Zaak voor onze groep om de Zoetermeerse klitten komend jaar wat beter te gaan bekijken. Om onderscheid te kunnen maken moeten we naar de rozetbladen kijken. Bij de Grote klit is de bladsteel van de rozetbladen aan de voet gevuld met merg, de bladsteel van de Gewone klit is hol. Het onderste blad is ongeveer even lang als breed (tot 50 cm). Het blad is hartvormig met een massieve, gootvormige steel, van onderen wittig. De stekelpunt aan de bladtop is min of meer naaldvormig.

	
<p>Straatwolfsmelk</p> <p style="text-align: right;"><i>foto: Reinier Gillissen</i></p>	<p>Grote klit</p> <p style="text-align: right;"><i>foto: Kirsten van der Hulst</i></p>

De stadsplantendag op 3 september van dit jaar bracht ook Dick Getsonides, districtskoördinator en validator voor Floron, weer naar Zoetermeer. Een “frisse” blik van buiten levert ons altijd wel weer extra kennis op en de mogelijkheid om vanuit een wat breder perspectief naar de Zoetermeerse flora te kijken. Maar ook het duidelijk maken van lastige verschillen tussen moeilijke soorten gaat hem goed af.

Zo wees hij ons op de aanwezigheid van Stekelige hanenpoot (*Echinochloa muricata*) aan de waterkant van de randsloot van het oude Dorp. Het verschil met de Europese hanenpoot (*Echinochloa crus-galli*) is goed te zien aan de scheef van de schuin afgesneden bladschijf (ten opzichte van de recht opgaande bloeisteel).

In het Wilhelminapark vonden we een prachtige Oosterse karmozijnbes (*Phytolacca acinosa*) Van belang was dat Dick ons wees op het voorkomen van een invasieve exotische braamsoort: de Dijkviltbraam (*Rubus armeniacus*). Deze uit de Kaukasus afkomstige braam, die in recordtempo heel Nederland heeft veroverd, hebben we tot dit jaar gestreept als *Rubus spec* en dus over het hoofd gezien. Kenmerkend is de witviltige onderkant van het blad. Sindsdien hebben we in vrijwel alle stedelijke Km2's in Zoetermeer en omgeving deze Dijkviltbraam aangetroffen. Vooral in de Balij zijn grote oppervlaktes gekoloniseerd. In hoeverre deze infiltrant, die uitbundig bloeit en veel insecten aantrekt, een probleem is en andere soorten in de weg zit is vooralsnog onduidelijk.

Dijkviltbraam in de Balij

foto: Johan Vos

Verspreiding Dijkviltbraam

Bron: Gorteria 36

De PWG tijdens de lunch op de stadsplantendag op 3 september 2022

foto: Tilly Kester

Onze bijdrage aan het “Nieuw Strepenproject” van FLORON voerde ons dit jaar naar Zuidbuurt bij Zoeterwoude. Een dorp middenin het agrarisch polderland ten noorden van Zoetermeer. We hebben daar met een kleine delegatie in twee uur 177 soorten gestreept. Het weer liet op 7 juli enigszins te wensen over. Bij een bezoek aan het lokale kerkhof werden we zelfs getrakteerd op stevige motregen. We troffen daar een aantal soorten waaronder Kleine majer (*Amaranthus blitum*), Akkerereprijs (*Veronica agrestis*), Wit vetkruid (*Sedum album*) en Moederkruid (*Tanacetum pathenium*) die kenmerkend zijn voor dat soort plekken. Wat verder opviel was dat ook hier een flink aantal typische stadsplanten te vinden was. De verstedelijking van het “groene hart” stopt niet bij de grenzen van de grote steden. Dus ook hier Kransmuur (*Polycarpon tetraphyllum*), Postelein (*Portulaco oleracea*) en Glad vingergras (*Digitaria ischaemum*). In Zoetermeer vinden we overigens vrijwel altijd Harig vingergras.

Op een braakliggend stukje, tussen de Gele ganzenbloemen (*Glebionis segetum*), Bijenvoer (*Phacelia tanacetifolia*) en Meisjesogen (*Coreopsis tinctoria*) hebben we ons brood opgegeten.

Rest nog de mededeling dat onze “tegenstreper” Sjef van Beek was en dat die nog aanmerkelijk meer soorten heeft weten te strepen in deze KM2!

Lunch in Zoeterwoude

foto: Tilly Kester

Postelein en Glad vingergras foto: Tilly Kester

Twee dagen later bezochten we met de hele groep de Broekwegkant van de Zoetermeerse plas. In twee groepjes hebben we 136 soorten gestreept met als bijzonderheden: Trosdraavik (*Bromus racemosus*), Zwarte toorts (*Verbascum nigrum*) en Hertsmunt (*Mentha longifolia*). Voor de zeldzame Trosdraavik zijn ruigten en bosranden uitermate geschikt, de eerste vondsten uit dit gebied stammen uit 2000. Zwarte toorts is in Zoetermeer een zeldzame soort die we maar van een paar groeiplaatsen kennen en Hertsmunt kennen we slechts van twee groeiplekken in Zoetermeer. Op deze plek aan de Zoetermeerse plas zien we dat ze daar 18 jaar lang heeft stand gehouden.

Opmerkelijk was dat er op de eilanden een aantal nieuwe bomen zijn geplant met aan hun voet een akkertje met zaai-experimenten van bijvriendelijke soorten als Bolderik (*Agrostemma githago*), Korenbloem (*Centaurea cyanus*), Vlas (*Linum usitatissimum*), Bijenvoer (*Phacelia tanacetifolia*) e.d. Een merkwaardig gezicht te midden van ruigte en riet

dat pleksgewijs boven ons uit steekt. Je verwacht dit soort bijenmengsels meer in tuinen en wijkgroen

Zwarte toorts

foto: Tilly Kester

Een van de eilanden

foto: Tilly Kester

In het water blijkt dat ook hier de Rosse waterlelie (*Nymphaea marliacea*) langzaamaan steeds dominanter wordt. Helaas gaat dat soms ook ten koste van onze inheemse Witte waterlelie (*Nymphaea alba*). De laatste soort is nota bene de ambassadeurssoort van Zoetermeer. De Witte waterlelie (Meerbloem) is zo verweven met de ontstaansgeschiedenis van het dorp (nu de stad) dat er indertijd voor gekozen is om deze plant als logo in haar stadswapen op te nemen.

Wat de bomen en struiken betreft blijft het altijd een lastige zaak of de betreffende soort een zaailing, dan wel een worteluitloper dan wel oorspronkelijk is aangeplant.

In principe strepen we alleen soorten die zich spontaan vestigen, soms is dat niet altijd met zekerheid vast te stellen. De plek van voorkomen en het gedrag van de verschillende soorten geeft daarentegen wel aanwijzingen. Zo zijn bomenrijen van Zomereik (*Quercus robur*) altijd aangeplant maar jonge eikenboompjes op vreemde plekken, terug te voeren tot door gaaien verstopte eikels, niet. Hetzelfde geldt voor Paardenkastanjes (*Aesculus hippocastanum*) Grauwe abelen (*Populus canescens*) zijn veel aangeplant in Zoetermeer en zijn berucht om hun vele worteluitlopers. Zelfs verwijderde abelen leveren nog vele jaren vitale worteluitlopers op die alsnog kunnen uitgroeien tot vitale jonge bomen.

Jonge abelen in de omgeving van grote moederbomen of restanten daarvan worden dan ook vrijwel nooit door ons gestreept. Datzelfde geldt ook voor de Kaukasische vleugelnoot (*Pterocarya fraxinifolia*). Bij twijfel hanteren we de regel “niet strepen”.

Een aantal besdragende struiken daarentegen zaait zich op eigen kracht en soms met behulp van vogels massaal uit. Dat geldt bijvoorbeeld voor Vogelkers (*Prunus padus*). In Zoetermeer is ook hier en daar Zoete kers (*Prunus avium*) aangeplant maar zaailingen hebben we tot nu eigenlijk nooit gezien of vielen niet op. Tot dit jaar! Joke en Marja in Oosterheem zaailingen vonden die door Niels Eimers werden herkend als jonge Zoete kersen (*Prunus avium*).

De rand van de Plas van Poot had dit jaar nog een verrassing voor ons in petto. Op zoek naar het Gevleugeld helmkruid (*Scrophularia umbrosa*) vonden we in het struweel aan de overkant van de randsloot een schitterende Heggenrank (*Bryonia dioica*). Op het bedrijventerrein aan de overkant van de Bleiswijkse weg troffen we o.a. een aantal witte exemplaren van Mottenkruid (*Verbascum blattaria*), talloze fors uit de kluiten gewassen, uitgebloeide Brede wespenorchissen (*Epipactus helleborine*), een hele verzameling jonge Zomereiken (*Quercus robur*) en een aantal stekelnoten (*Xanthium orientale/strumarium*). NB: van Stef van Walsum (Floron) kregen we bericht dat wat we voorheen altijd voor Late stekelnoot (*Xanthium strumarium*) hebben aangezien Grote stekelnoot (*Xanthium orientale*) blijkt te zijn. Recent DNA-onderzoek heeft dit aan het licht gebracht. Late stekelnoot is maar van één waarneming in Nederland vastgesteld.

Zoals dat al vele jaren gebeurt hebben Fred en Henk ook in 2022 de botanische ontwikkelingen in de Nieuwe Driemanspolder gevolgd. Daarvoor lopen ze iedere maand een vaste route door het gebied (KM-hok 90, 453) Het is een gebied waar de milieudynamiek jaarlijks voor verrassingen zorgt. Verder is het natuurlijk een eldorado voor soorten die plasdras situaties verkiezen. Ook dit jaar was het Goudknopje (*Cotula coronopifolia*) na een lange droge periode weer van de partij. Maar ook de meer vertrouwde pioniersoorten zoals Zeegroene ganzenvoet (*Oxybasis glauca*), Moeras- en Goudzuring (*Rumex palustris* en *R.*

maritimus), Knikkend tandzaad (*Bidens cernuus*) en Beekpunge (*Veronica beccabunga*) ontbraken niet. Verder is voor het eerst dit jaar Blauwe waterereprijs (*Veronica anagallis-aquatica*) waargenomen, een zeldzame soort in Zoetermeer die we alleen kennen van de Benthuiserplas waar ze in 2014 voor het eerst opdook.

In dezelfde KM2, aan de rand van het Westerpark wordt al een aantal jaren een Haagwinde (*Convolvulus sepium*) gezien met roze bloemen en witte banen. De flora maakt daar ook melding van met de mededeling "wit of roze met 5 witte banen".

Maar sinds de 24ste druk weten we dat er ook een Gestreepte winde (*Convolvulus silvatica*) bestaat die, u raadt het al, voorzien is van of witte bloemen, of zeer licht roze bloemen met 5 witte banen. Het verschil zit in de steelbladen die bij Haagwinde 10 – 18 mm breed zijn en elkaar met de randen niet of weinig overlappen waardoor de kelkbladen deels zichtbaar zijn. Bij de Gestreepte winde zijn de steelbladen tenminste 20 mm breed en overlappen ze elkaar aan de randen waardoor de kelk grotendeels bedekt blijft. Je moet het maar weten.

foto: Johan Vos

Tot op heden ontbreekt het aan een duidelijk antwoord op de vraag om welk soort het hier gaat. Wie het weet mag het zeggen.

In een van de meest versteende delen van de stad in het centrumgebied zagen we voor het eerst een enorme paardenstaart op de grens van een particulier tuintje en het openbaar gebied. Op het eerste gezicht dachten Tilly en ik aan een doorgeschoten Schaafstro-vegetatie (*Equisetum hyemale*).

Na wat puzzelen bleek dat we hier te maken hebben met een variëteit/ondersoort van Schaafstro die een Amerikaanse tegenhanger is van de Europese vorm. In Amerika wordt deze ondersoort aangetroffen langs watergangen, in ondiep water en in moerassen.

Wat de groeiplaatsen in Nederland betreft gaat het om tuinvluchtelingen die braakliggende terreinen veroveren. Ook zijn deze planten wel in cultuur genomen voor farmacologische doeleinden. Of de waargenomen planten afkomstig zijn van aangeplante exemplaren is niet duidelijk.

Een van de laatste zoektochten van de plantenwerkgroep dit jaar was gericht op het opsporen van varens in het Balijbos.

Het was 3 december en koud met temperaturen van net boven het vriespunt en voor de sfeer zo nu en dan een paar sneeuwvlokjes. Een mooi moment om te memoreren aan 2 april van dit jaar toen we onder vergelijkbare weersomstandigheden in hetzelfde gebied actief waren.

Schaafstro subsp. affine

foto: Johan Vos

Geschubde mannetjesvaren subsp. borreri

foto: Tilly Kester

Deze tocht leverde 5 varensoorten op met als veruit de meest voorkomende de Mannetjesvaren (*Dryopteris filix-mas*). Maar ook de vaak menshoge Geschubde mannetjesvaren (*Dryopteris affinis*) trok onze aandacht. Sinds onze excursie met Sipke Gongrijp in 2016 proberen we ook uit te zoeken met welke ondersoort we te maken hebben. Voor de planten die we bekeken hebben kwamen we uit op subsp. borreri. Verder waren ook Brede stekelvaren (*Dryopteris dilatata*) en Tongvaren (*Asplenium scolopendrium*) van de partij. De in 2016 door Lucas ontdekte zeldzame Gezaagde niervaren (*Dryopteris cycadina*) was nog op de oorspronkelijk groeiplaats aanwezig. De zoektocht naar de in 2010 waargenomen Smalle ijzervaren (*Cyrtomium fortunei*) daarentegen leverde niets op.

Op zaterdag 12 november hebben we bij Henk thuis het botanisch jaar 2022 geëvalueerd. Hoewel we gedurende de eerste maanden nog te maken hadden met coronamaatregelen verdwenen die gedurende het jaar snel uit het zicht en konden we weer op volle sterkte aan het werk. Toch bleek een aantal aanpassingen uit de coronatijd goed te bevallen. Het werken in tweetallen biedt veel voordelen. Zo maak je heel gemakkelijk een nieuwe afspraak bij onwerkbaar weer en kost de discussie onder weg veel minder tijd.

De PWG op 12 november bijeen in de tuin van Anneke en Henk

foto: Anneke Wagner

Van het adopteren van een eigen gebied of KM2 leer je veel. Zo kan je soorten in hun ontwikkeling gedurende het groeiseizoen volgen en daardoor beter leren kennen. De praktijk heeft geleerd dat je zo per gebied ook gemiddeld meer plantensoorten ontdekt. Het een keertje uitnodigen van een collega florist om mee te kijken werkt goed in de praktijk. Het opsporen van bepaalde soorten heeft veel te maken van een goed zoekbeeld. Wellicht is het ook een goede gewoonte om twijfelachtige waarnemingen met behulp van foto's met elkaar te delen. Deze "zelfvalidatie" kan misverstanden of correcties achteraf voorkomen en verhoogt daardoor de kwaliteit van de waarnemingen op Verspreidingsatlas en onze database. We moeten daarbij bedenken dat verreweg het grootste deel van onze waarnemingen automatisch door de NDFF wordt gevalideerd. Om ook het sociale aspect niet uit het oog te verliezen is het belangrijk gebleken om dagen af te spreken waarbij de hele groep wordt ingezet. Bij een hoge opkomst kan dan alsnog besloten worden om in kleinere units te opereren.

Tot slot is ook het uitwisselen van kennis tussen plantenwerkgroepen die elders in de regio actief zijn heel leerzaam. Dat geldt ook voor het organiseren van botanische uitstapjes naar elders zoals dit jaar naar het Kennemerstrand en de Meije.

Honingorchis

foto: Johan Vos

Klokjesgentiaan

foto: Johan Vos

Op naar de Eindejaars plantenjacht 2022 die dit keer op 29 december wordt gehouden.